

שיפוט מוסרי של בני נוער בסביבת האינטרנט / מור דשן

תקציר

מחקר זה בחן את השפעת הסביבה הוירטואלית על פרופיל השיפוט המוסרי של בני נוער. המחקר בדק האם יש פער בין השיפוט המוסרי של בני נוער בחיי היומיום ובין השיפוט המוסרי שלהם בסביבה וירטואלית. כמו כן, בדק המחקר האם יש שוני בפרופיל השיפוט המוסרי של בני נוער כתוצאה מחשיפה מוגברת לאינטרנט ולטכנולוגיות מידע.

המחקר מתבסס על פרופיל השיפוט המוסרי של אדד (1988), המורכב מחמישה סוגים של הכרעות: שיפוט מוסרי – הומאני, שיפוט אינטרסנטי אישי - שיפוט לא מוסרי, שיפוט אינטרסנטי חברתי, שיפוט כפול ערך וחוסר שיפוט. פרופיל שיפוט מוסרי הוא כלי המבטא את השכיחות של השימוש באופני השפיטה השונים של אותו האדם או של אותה הקבוצה.

השאלון הועבר בקרב 1048 תלמידי כיתות ז' עד י"א, ב-6 בתי ספר תיכון, 1 בצפון, 3 במרכז ו-2 בדרום. בכל אחד מבתי הספר הועברו שאלונים בכיתה אחת בכל שכבה מ-ז' עד י"ב. בין המשתתפים הועבר שאלון שכלל מידע אישי, מאפייני גלישה באינטרנט, דילמות מוסריות מחיי היומיום, ודילמות מוסריות בסביבת האינטרנט. בנוסף הועברו 7 קבוצות מיקוד שמהן נאספו ממצאים איכותניים שמשלימים את המידע הכמותי.

מצאנו שכמעט לכל בני הנוער יש מחשב בבית, שרוב הגלישה של בני הנוער מתבצעת מהבית או מבית של חבר, שלרוב המכריע של בני הנוער אין תוכנת סינון בבית ושבני הנוער גולשים כ-3 שעות ביום בממוצע. בנוסף, ראינו שהרוב המכריע של בני הנוער מעורב באינטרנט בפעילות שהוגדרה על ידינו כפעילות שנחשבת "לא מוסרית". כמחצית מבני הנוער גלשו לאתרים פורנוגרפיים, כרבע הציקו לאחרים, למעלה משליש הורידו עבודות מוכנות מהאינטרנט, כמעט כולם מורידים מוסיקה וסרטים מהאינטרנט וכשליש מסרו פרטים שקריים על עצמם.

נמצא פער בין פרופיל השיפוט המוסרי של בני נוער בחיי היומיום ובין פרופיל השיפוט המוסרי של בני נוער בסביבת האינטרנט, כאשר בדילמות מסביבת האינטרנט קיימת ושכיחות נמוכה יותר של שיפוט מסוג "שיפוט מוסרי" ושכיחות גבוהה יותר של שימוש בשיפוט מסוג "שיפוט חברתי" ו"שיפוט אישי". הפערים בין הדילמות מחיי היומיום ובין הדילמות מסביבת האינטרנט אינם קבועים אלא מושפעים מתוכן הדילמות. שכיחות ה"שיפוט המוסרי" בסביבת האינטרנט בהקשר להצקה גבוהה, בעוד ששכיחות ה"שיפוט המוסרי" בסביבת האינטרנט בהקשר להורדת עבודה מוכנה, הורדת מוסיקה והקפדה על זכויות יוצרים נמוכה.

נמצא קשר בין מגדר ובין שיפוט מוסרי בחיי היומיום ובסביבת האינטרנט כאשר גם בנים וגם בנות משתמשים פחות בשיפוט מוסרי בסביבת האינטרנט מאשר בחיי היומיום, ובנות נוטות להשתמש יותר ב"שיפוט מוסרי" מאשר בנים. בסביבת האינטרנט, בנים נוטים להשתמש יותר ב"חוסר שיפוט" אשר מביע אפאטיות וחוסר אמפטיה לסביבה וב"שיפוט אישי" אשר משקף התנהגות כמו שמקובל וכמו שעושים כולם עם הפעלה מועטה של ביקורת ושיפוט עצמי, ובנות

נטות להשתמש ב"שיפוט חברתי" אשר משקף התנהגות כמו שמקובל וכמו שעושים כולם עם הפעלה מועטה של ביקורת ושיפוט עצמי.

נמצא קשר בין גיל ובין פרופיל השיפוט המוסרי הכללי, אך לא זה שציפינו לו. תלמידי התיכון משתמשים יותר ב"חוסר שיפוט" ותלמידי חטיבת הביניים משתמשים יותר ב"שיפוט כפול", הנחשב קרוב יותר לשיפוט המוסרי. תלמידי חטיבת הביניים נוטים להשתמש ב" שיפוט אישי " בסביבת האינטרנט יותר מאשר בחיי היומיום.

נמצא קשר בין הגדרה דתית ובין פרופיל השיפוט המוסרי הכללי כאשר דתיים משתמשים הכי הרבה בשיפוט מסוג "שיפוט מוסרי", פחות מהם המסורתיים ועוד פחות החילוניים. כמו כן, דתיים, מסורתיים וחילוניים משתמשים פחות בשיפוט מוסרי בסביבת האינטרנט מאשר בחיי היומיום. הקשר שנמצא בין הגדרה דתית ובין פרופיל שיפוט מוסרי מובהק אבל איננו אופייני לסביבת האינטרנט.

נמצא קשר בין ותק שימוש באינטרנט לבין פרופיל השיפוט המוסרי הכללי, בחיי היומיום ובסביבת האינטרנט, כאשר ככל שהותק של המשתמש באינטרנט יותר גבוה כך יש לו נטייה להשתמש פחות בשיפוט מסוג "שיפוט מוסרי" הן בדילמות מחיי היומיום והן בדילמות מסביבת האינטרנט. ככל שעולה ותק הגלישה יש נטייה להשתמש יותר בשיפוט מסוג "שיפוט חברתי" בדילמות העוסקות בחיי היומיום. בנוסף, ככל שעולה ותק הגלישה יש נטייה להשתמש יותר בשיפוט מסוג "שיפוט אישי" בדילמות העוסקות בסביבת האינטרנט.

נמצא קשר בין אינטנסיביות הגלישה באינטרנט ובין פרופיל השיפוט המוסרי הכללי, בחיי היומיום ובסביבת האינטרנט. ככל שהאינטנסיביות של הגלישה גבוהה יותר כך יש למשתמש נטייה להשתמש פחות בשיפוט מסוג "שיפוט מוסרי" הן בדילמות מחיי היומיום והן בדילמות מסביבת האינטרנט. הממצאים דומים לממצאים לגבי ותק השימוש באינטרנט אך בעוצמה גבוהה יותר. ככל שהמשתמש נמצא באינטרנט יותר שעות ביום כך יש לו נטייה להשתמש יותר בשיפוט מסוג "שיפוט חברתי" ו"שיפוט כפול" בדילמות העוסקות בחיי היומיום, ויותר בשיפוט מסוג "שיפוט חברתי" ו"שיפוט אישי" בדילמות העוסקות בסביבת האינטרנט.

נמצא קשר בין השיפוט המוסרי בדילמות בסביבת האינטרנט ובין הדיווח על ההתנהגות באותה הסביבה. הקשר בין השיפוט המוסרי בדילמות מסביבת האינטרנט כמו הורדת עבודה מהאינטרנט, הצקה לאחרים באינטרנט, מסירת פרטים אישיים שקריים באינטרנט והורדת מוסיקה וסרטים ובין הדיווח על ההתנהגות בסביבת האינטרנט נמצא מובהק. באותה דילמה, מי שבחר שיפוט מסוג "שיפוט מוסרי" נוטה פחות לדווח על אותה ההתנהגות בפועל.

נמצא קשר בין מעורבות והנחייה של הורים ומורים ובין פרופיל השיפוט המוסרי של בני נוער בדילמות מוסריות בסביבת האינטרנט. הממצאים הראו שהתדירות שבה הורים ומורים מדברים עם בני הנוער על ההתנהגות המצופה מהם בסביבת האינטרנט, נמוכה מאוד. יחד עם זאת, ככל שעולה התדירות שבה ההורים והמורים מדברים עם בני הנוער לגבי ההתנהגות המצופה מהם בסביבת האינטרנט כך יש יותר שימוש בשיפוט מסוג "שיפוט מוסרי" ופחות שימוש בשיפוט מסוג "חוסר שיפוט".

מספר מערכת: 1222751
מספר מיון: E305.2355 דשן.תפ תשע"ב